MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA

ONOR. IMHALLEF
TONIO MALLIA

Seduta tal-25 ta' April, 2008

Citazzjoni Numru. 590/2002/1

Alfred Attard

vs

Carmel Grima

Il-Qorti:

Rat ic-citazzjoni pprezentata mill-attur fit-23 ta` Mejju, 2002, li in forza taghha, wara li ppremetta illi:

Fit-8 ta` April, 1999 filwaqt li l-attur kien qieghed gewwa Deep Water Quay, Shed 1, Marsa, huwa gie milqut u mtajjar minn forklifter misjuq mill-konvenut, ghal-liema incident kien unikament responsabbli l-konvenut minhabba traskuragni, imperizja u nuqqas ta` tharis tar-regolamenti.

F`dan l-incident, l-attur sofra danni kbar fuq il-persuna tieghu u sofra dizabilita` permanenti.

Konsegwenza ta` dan l-incident l-attur sofra danni ohra inkluz *lucrum cessans* u *damnum emergens*.

Il-konvenut interpellat permezz ta` ittra ufficcjali tad-19 ta` Frar, 2001 sabiex jersaq ghal-likwidazzjoni u hlas tad-danni minnu hekk kagunati irrifjuta kwalunkwe responsabbilita` ghall-incident *de quo* permezz ta` ittra ufficcjali tal-5 ta` Marzu, 2001 u ghalhekk kellha ssir din il-kawza.

Talab lil konvenut jghid il-ghaliex din l-Onorabbli Qorti m`ghandhiex:

1. Tiddikjara lill-konvenut unikament responsabbli ghall-incident *de quo* tat-8 ta` April, 1999 u ghad-danni kollha konsegwenzjali sofferti mill-konvenut inkluz dizabilita` permanenti fuq il-persuna tieghu, *damnum emergens* u *lucrum cessans.*

2. Tillikwida d-danni konsegwenzjali kollha subiti mill-attur okkorrendo b`nomina ta` periti nominandi.

3. Tikkundanna lill-konvenut ihallas lill-attur id-danni hekk likwidati.

Bl-imghax legali u bl-ispejjez inkluzi dawk tal-ittra ufficcjali tad-19 ta` Frar, 2001 kontra l-konvenut ingunt ghas-subizzjoni.

Rat in-nota tal-eccezzjonijiet tal-konvenut li in forza taghha eccepixxa illi:

1. It-talbiet ta` l-attur huma infondati fil-fatt u fid-dritt stante illi ghall-incident *de quo* mhux responsabbli l-konvenut izda huwa responsabbli l-attur innifsu;

2. Salv eccezzjonijiet ohra.

Rat id-dikjarazzjonijiet guramentati tal-partijiet;

Semghet il-provi li ressqu l-partijiet;

Rat l-atti kollha tal-kawza u d-dokumenti esibiti;

Rat id-digriet ta` din il-Qorti tas-17 ta` Jannar, 2003 li in forza tieghu gie mahtur bhala perit mediku, Mr. Charles Grixti, sabiex jezamina lill-attur u jirrelata dwar il-grad ta` dizabilita` o meno ta` l-istess attur;

Rat ir-rapport ipprezentat mill-perit mediku fid-29 ta` April, 2003 u minnu mahluf fl-udjenza tad-19 ta` April, 2005.

Rat ukoll r-rapporti medici pprezentati u mahlufa minn Mr. Charles Swain u Dr. Pasqual Demajo li gew mahtura minn din il-Qorti bhala esperti medici biex jirrelataw dwar aspetti partikolari tad-danni allegati mill-attur;

Semghet lid-difensuri tal-partijiet;

Rat in-noti tal-osservazzjonijiet tal-partijiet;

Rat li l-kawza thalliet ghal lum ghas-sentenza;

Ikkunsidrat;

Iz-zewg partijiet jahdmu bhala stevedore fix-xatt u huma parti mill-Port Workers Scheme; dawn il-haddiema mhux impjegati u jahdmu ghar-rashom. Huma jahdmu skond il-htigijiet tal-port u jithallsu skond ix-xoghol skond rati stabbiliti u skond ix-xoghol rikjest minnhom. In-natura tax-xoghol taghhom huwa li jghabbu u jhottu l-merkanzija ghal fuq u minn abbord vapuri li jsorgu fil-Port il-Kbir ta` Malta. Kif inghad, il-haddiema mhux impjegati u kull persuna twiegeb ghal ghemilha.

F`dan il-kaz, l-attur, li jagixxi ta` foreman, kien qed jissorvelja hatt ta` merkanzija minn fuq vapur waqt li l-konvenut kien qed isuq forklifter u jgorr il-merkanzija li l-gang tal-attur inixxlu ghal fuq ix-xatt u johodha fl-imhazen. Il-merkanzija kienet tikkonsisti f`rombli ta` vireg ta` hadid li jintuzaw lokalment ghar-reinfors tas-soqfa tal-konkos.

Xoghol l-attur kien fuq il-vapur, jaghti istruzzjonijiet ghal hatt tal-merkanzija u jqassam ix-xoghol. F`hin minnhom, htieglu jinzel fuq l-art u baqa` jsegwi x-xoghol mill-art. Huh, Anthony Attard, li kien qed jahdem mal-istess gang tal-attur, illarga jixtri xi bibita ghalih u ghal huh. Waqt li dan Anthony Attard kien gej lura mill-hanut, ra lill-konvenut isuq il-forklifter fid-direzzjoni ta` huh, li kellu daru lejn l-istess forklifter. Dan Anthony Attard kien linja ma` huh u l-forklifter. Meta ra dan, huwa nduna li s-sewwieq tal-forklifter ma kienx qed jara lil huh quddiemu peress li kellu tghabbija ta` merkanzija fuq il-frieken li ma halliehx jara quddiemu. Dan Anthony Attard beda jghajjat lid-driver tal-forklifter biex jieqaf u gera ghal warajh; gara, pero`, li d-driver ma semghux u baqa` jsuq ghal go l-attur. Id-driver tal-forklifter, il-konvenut, ma waqafx mad-daqqa, u baqa` jkaxkar lill-attur bil-vettura tieghu ghal ftit metri. Meta hu l-attur lahaq lill-konvenut, dan waqaf, gholla l-frieken, nizel minn fuq il-forklifter, u dar dawra ma` l-attur; skond hu l-attur, il-konvenut, dak il-hin, irrimarka li ma kienx rah lill-attur. L-attur sofra griehi kbar b`rizultat ta` dan l-incident, tant li kien anke f`periklu li jitlef hajtu. L-attur kellu ticrita kbira f`saqajh ix-xellugija li kienet tistendi mill-irkoppa sal-ghaksa; fuq is-sieq l-ohra kellu ticrita ohra fuq ix-xhin u ksur fin-naha tal-lemin fl-ghadma l-kbira tal-koxxa. Kellu ukoll ksur ta` zewgt irkiekel tad-dahar, partikolarment tat-T li tirreferi ghal Torassic; kellu wkoll ksur ta` zewg kustilji. Il-Professur Apap Bologna gie mqabbad mill-attur biex ihejji rapport u jiggradja l-percentagg tad-dizabilita` permanenti ta` l-attur, u hareg b`figura ta` 45%. L-espert mediku nominat mill-Qorti rrelata li, fl-opinjoni tieghu, l-attur qed isofri minn dizabilita` permanenti ta` 15%.

Ghar-rigward ir-responsabbilita` tal-incident, jirrizulta li l-incident sehh waqt li l-konvenut kien qed isuq il-forklifter ‘l quddiem, izda meta kellu l-vizzjoni tieghu ostakolata bil-merkanzija li kien qed igorr fuq il-frieken. Minhabba dan, il-konvenut ma rax lill-attur quddiemu u spicca laqtu. Il-Qorti ssib li l-konvenut kien negligenti meta saq il-forklifter ‘l quddiem meta kellu l-vizwali tieghu, ftit jew wisq ostakolata. Il-konvenut kien qed isuq ‘l quddiem u jhares billi jinklina daqqa lejn ix-xellug u daqqa lejn il-lemin tieghu

sabiex jara x`hemm quddiemu. B`dan il-mod, pero`, qatt ma kellu vizzjoni cara u kompleta ta` dak li kellu quddiemu, u, kif inhu maghruf, forklifter mhux gugarell u f`idejn persuna li ma thaddmux mid-debita attenzjoni, jista` jkun arma li kapaci taghmel hafna hsara. Hadd m`ghandu jkun preuzuntuz u juri kunfidenza ma` din it-tip ta` vettura, u l-prudenza fis-sewqan ghandha tkun wahda kontinwa u regolari.

Meta l-forklifter, ikun mghobbi b`merkanzija li ftit jew wisq tostakola l-vizzwali tad-driver, dan ghandu jew jitlob assistenza jew isuq il-forklifter b`lura, bid-driver jaghti daru lill-merkanzija u wiccu fid-direzzjoni fejn ikun qed isuq. Forsi hija aktar komda li ssuq forklifter bil-quddiem, izda l-htigijiet tas-sigurta` u s-sahha m`ghandhom qatt icedu ghal kumdita`. Kif qalet l-Onorabbli Qorti tal-Appell Kriminali fil-kawza <u>"Il-Pulizija vs Pisani"</u>, deciza fis-17 ta` Settembru, 1957, fil-kuntest tal-obbligu ta` min ihaddem li jassigura li kull parti mit-*'transmission machinery'* trid ikollha ripar tajjeb, *"Huwa guridikament irrilevanti jekk ripar ikunx kummercjalment pratikabbli jew ikunx mekkanikament impossibbli"*, ghax l-uzu ta` makkinarju minghajr ripar huwa, f`kull cirkustanza projbit (ara wkoll <u>"Cioffi vs Ellul noe"</u>, deciza mill-Onorabbli Qorti tal-Kummerc fil-5 ta` Gunju, 1990).

B`oggett quddiem wicc dak li jkun li ttellef il-vizwali fid-direzzjoni ta` fejn ikun qed ihares id-driver (direttament quddiemu jew taht il-livell tal-linja tal-vizwali), dak li jkun ikun qed jittanta l-periklu, u dan peress li kwalunkwe area li d-driver ma jkunx jista` jara direttament (minghajr ma jinklina gismu jew imejjel rasu), jista` jkun lok ta` incident. Persuna m`ghandhiex issuq forklifter jekk ma tkunx f`pozizzjoni li, minn pozizzjoni wahda, ikollha vizzwali cara u totali ta` dak kollu li jkun qed jigri quddiemha.

L-Awtorita` ghas-Sahha u s-Sigurta` fuq il-Post tax-Xoghol, konxja bil-periklu li jiggenera sewqan bl-addocc ta` forklifter, fl-2003 hareg guidelines ghall-uzu tal-forklifter, u fost dawn il-guidelines insibu li, min qed isuq forklifter m`ghandu QATT, "issuq bit-taghbija mghollija" jew "issuq b`taghbija li ma thallikx tara fejn sejjer. Jekk

dan mhux possibbli ghandu jkun hemm assistant li jiggwidak”. F`dan il-kaz, il-konvenut ma hax din il-prekawzjoni u ha l-briga li jsuq forklifter meta ma kellux vizzjoni totali ta` dak li kien hemm quddiemu.

Mix-xhieda ta` hu l-attur, jidher li l-attur kien *in plain view* ta` min kien qed isuq il-forklifter, kieku dan wera d-debita attenzjoni fis-sewqan. Hu l-attur kien wara l-forklifter u nduna li dan kien qed isuq ghal fuq l-attur, u kif lill-attur ratu din il-persuna, kien jarah ukoll il-konvenut kieku kien kawt fis-sewqan tieghu. Anke kieku l-attur kien wara *blind corner* (kif allegat fir-rapport tal-Pulizija), il-konvenut ma kellux jaqbad u jdur kantuniera minghajr ma jassigura ruhu dwar x`hemm wara l-kantuniera. L-istess guidelines imsemmija aktar qabel jissugerixxu li driver ghandu idoqq il-horn f`kantunieri u quddiem bibien, u li ghandu *“dejjem ihares ‘l fejn ikun qed isuq”*. Ma jidhirx li l-konvenut segwa din il-procedura, u jekk sab lill-attur wara kantuniera, wera negligenza kbira meta kiser il-kantuniera u firex minn wara kantuniera minghajr ma accerta ruhu li l-via kienet libera. Il-konvenut kellu, f`kull hin, ikun jaf it-triq quddiemu kienetx libera jew le, u ma jibqax isuq jew idur kantunieri qabel ma jkun jaf li jista` jibqa` ghaddej bil-liberta` kollha u bla perikolu. Jekk il-konvenut kien se jimmanuvra kantuniera, kellu l-ewwel jibqa` ghaddej ghad-dritt biex ikun jista` jhares direttament lejn il-lemin u x-xellug tieghu, u mbaghad, jekk it-triq tkun libera, idur u jkompli jsuq ghal triqtu; jekk ma jistax jaghmel din il-manuvra, ghandu jitlob assistenza.

Taht kull aspett, allura, il-konvenut huwa hati ta` sewqan imprudenti u ghandu jitqies responsabbli ghal incident li fih wegga` l-attur.

Ghar-rigward tal-quantum tad-danni, b`riferenza partikolari ghal *lucrum cessans*, jirrizulta li d-dhul tal-attur mix-Xatt kien ta` madwar Lm5,500 fis-sena. Minhabba l-incident, l-attur waqaf jahdem u, fil-fatt, jidher li mhux fi stat li jkompli jahdem. Id-dhul tieghu, bhala foreman, max-Xatt kien mistenni li jizdied maz-zmien, ghalkemm jistghu jinholqu cirkustanzi godda li ma jiggarantux aktar ix-xoghol lill-haddiema membri tal-Port Workers Scheme. Ghalhekk,

il-Qorti thoss li d-dhul ghandu, bhala average, ikun ikkalkulat li jwassal ghal Lm6,500 fis-sena, mil-liema somma m`ghandu jsir ebda tnaqqis, la minhabba it-Taxxa fuq l-Income (ara “Muscat vs Schembri”, deciza minn din il-Qorti fis-27 ta` Jannar, 1972) u lanqas minhabba hlasijiet tal-PAYE jew ta` kontribuzzjonijiet tas-sigurta` nazzjonali (ara “Caruana vs Farrugia”, deciza minn din il-Qorti fit-23 ta` Novembru, 1983).

Dwar il-figura tal-multiplier, jirrizulta li l-attur kellu 62 meta sehh l-incident, u kwindi, meta tqies ic-*“chances and changes of life”*, li ghandhom dejjem jittiehdu in konsiderazzjoni minhabba l-inprevedibilita` u l-kontingenzi tal-hajja futura, il-figura adoperata ghandha tkun ta` 8 (ara, bhala applikazzjoni ta` dan il-principju, il-kawza “Caruana vs Camilleri”, deciza mill-Onorabbli Qorti tal-Appell fis-27 ta` Frar, 2004). Il-fatt li l-attur hu ragel anzjan, ma jfissirx li ghandu jitqies li l-multiplier ghandha tkun dejjem figura baxxa, ghax jibqa` l-fatt li l-potenzjal tieghu ghax-xoghol kien hemm u dan intilef komplettament minhabba d-dizabilita` li garrab (ara, fil-kuntest, il-kawza “Galea et vs Fenech et”, deciza mill-Onorabbli Qorti tal-Appell fis-16 ta` Marzu, 2004, fejn fir-rigward ta` mara ta` 61 li, qabel l-incident, kienet attiva fuq xoghol differenti, intuza multiplier ta` 12). F`dan il-kaz, ma jirrizultax, pero`, li l-attur kellu aspettativa ta` hajja lavorattiva twila.

Ghar-rigward tad-dizabilita` li sofra l-attur, il-perit mediku li ha in konsiderazzjoni l-griehi kollha li sofra l-attur, inkluz l-iskin grafts li sarulu fuq saqajh ix-xellugija, wasal ghal konkluzzjoni li l-attur ibati minn dizabilita` permanenti ta` 15%. Il-Qorti thoss li ghandha zzid fuq dan il-percentagg fid-dawl tar-rapporti ipprezentati minn Mr. Charles Swain u Dr. Pascal A. Demajo. Hi pero` ma tarax li ghandha taghmel ezercizzju matematiku u semplicement tghodd flimkien il-varji percentaggi li taw id-diversi esperti, u dan peress li meta tigi biex tikkomputa d-dizabilita` totali, din id-dizabilita` trid tigi kunsidrata in relazzjoni ghal persuna bhala entita` fizika wahda, minghajr ma jigi prezunt li multiplicita` ta` feriti jigu komputati komplessivament biex jirriflettu il-percentagg reali tad-dizabilita` li wiehed ikun

sofra minnhom. Kif qalet din il-Qorti fil-kawza "Degiorgio vs De Crema", deciza fit-28 ta` Jannar, 2004, *"dak li jrid jigi stabbilit ma huwiex il-grad ta` inkapacita` f`sens purament mediku, izda l-effetti illi l-hsara personali ghandha fuq il-qliegh tad-danneggjat".*

Kwindi l-kumpens dovut lill-attur ghandu jigi kkalkulat hekk:

Lm6,500 x 8 x 20% = Lm10,400

Peress li l-hlas sejjer isir f`daqqa, ghandha titnaqqas mis-somma 14% ghal lump sum payment, mehud in konsiderazzjoni li l-incident sehh fl-1999.

Ghalhekk, bhala kumpens ghal *lucrum cessans* l-attur ghandha jinghata s-somma ta` Lm8,944.

Ghar-rigward ta` refusjoni ta` spejjez inkorsi, l-attur qed jirriklama li, bhala *damnum emergens*, huwa jrid jinghata lura s-somma ta` Lm 7,985. Din is-somma tinkludi pagament ta` Lm 5700 li l-attur ghamel biex xtara karozza gdida b`automatic transmission. Hu jghid li kellu jixtri din it-tip ta` karozza minhabba l-griehi li sofra fl-incident, u hallas biss dik is-somma wara li nghata sussidju mill-Gvern minhabba d-dizabilita` tieghu.

Fuq din il-partita`, din il-Qorti ma jidhirlix li l-attur ghandu jigi rimborzat ghas-somma kollha li hu hallas, u dan peress li l-karozza se tkun tal-attur u sejjer igawdi minnha tul hajtu; jekk jigi biex ibiegha, hu jkun irid ihallas is-sussidju (ta` Lm1700) lura, pero`, il-bqija tar-rikavat izommu hu. Veru illi kieku ma kienx ghal incident, l-attur ma kellux ghalfejn jixtri karozza gdida (peress li gia` kellu wahda) u lanqas wahda b`automatic transmission, pero`, l-oggett mixtri se jibqa` ghandu ghal uzu tieghu. Il-Qorti, ghalhekk, tqies li l-attur ghandu, fic-cirkustanzi, jinghata lura biss parti minn nefqa, li din il-Qorti sejra tiddetermina f`ammont ta` Lm2500.

Il-hlasijiet l-ohra reklamati jinkludu hlasijiet li l-attur ghamel lill-Avukat tieghu, li, pero`, m`ghandhomx jigu inkluzi taht

dan il-kap, peress li l-ispejjez legali li l-attur ghandu dritt jiehu lura huma dawk li jigu indikati f`taxxa ufficcjali li johrog ir-Registratur tal-Qorti wara s-sentenza, u dejjem skond id-decizjoni tal-Qorti. Kwindi s-somma ta` Lm178 rapprezentanti hlasijiet lill-Avukat tal-attur, mhux se tittiehed in konsiderazzjoni. Hekk ukoll il-hlas ta` Lm80 li sar lil perit mediku, Mr. Charles Grixti, soltu jigi kkunsidrat fit-taxxa ufficcjali mahruga mir-Registratur u ma jitqiex bhala *damnum emergens*. Ghall-istess raguni, mill-pretenzjoni tal-attur, ghandha titnaqqas ukoll is-somma ta` Lm440 li hu ghadda lill-Avukat tieghu *“an account of Court registry expenses and fees”*.

L-ispejjez l-ohra jidhru li huma gustifikati, inkluz il-Lm150 ghal kopja tal-process verbal. Mehud kont tat-tnaqqis indikat aktar qabel, l-ammont dovut lill-attur bhala *damnum emergens* huwa ta` Lm4087.

Ghaldaqstant, ghar-ragunijiet premessi, tiddisponi mill-kawza billi tilqa` t-talbiet tal-attur, tiddikjara lill-konvenut unikament responsabbli ghall-incident li sehh fit-8 ta` April, 1999, u li fih wegga` u sofra dizabilita` permanenti l-attur, u tikkundanna lill-konvenut ihallas lill-attur, in linea ta` danni s-somma totali ta €30,354.06 (tlettin elf, tlett mija u erba` u hamsin Euro u sitt Euro centezmi) ekwivalenti ghal Lm13,031, bl-imghax legali ta` 8% millum sal-pagament effettiv.

L-ispejjez tal-kawza jithallsu kollha mill-konvenut.

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------